

І. В. Свиноус,

*д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>*

В. І. Радько,

*д. е. н., професор кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2840-394X>*

Н. М. Присяжнюк,

*к. вет. н., доцент кафедри іхтіології та зоології
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4737-0143>*

В. М. Іванько,

*начальник управління, Державне агентство з розвитку меліорації,
рибного господарства та продовольчих програм у Черкаській області
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-0926-7573>*

О. М. Костюк,

*аспірант, Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4924-5140>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.12.72

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

I. Svytnous,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting and Taxation,
BilaTserkva National Agrarian University*

V. Radko,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Entrepreneurship Organization
and Exchange Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

N. Prysiazhniuk,

*PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor Department of Ichthyology and Zoology,
Bila Tserkva National Agrarian University*

V. Ivanko,

*Head of the Department, State Agency for the Development of Land Reclamation,
Fisheries and Food Programs in the Cherkasy Region*

O. Kostyuk,

Postgraduate student, Belotserk National Agrarian University

FORMATION OF THE RISK MANAGEMENT SYSTEM OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE POST-WAR PERIOD

Встановлено, що для стійкого функціонування сільського господарства в умовах ринкового середовища особливої значущості набувають питання адаптації до ризиків сільськогосподарського виробництва, які значною мірою пов'язані з природними, соціально-економічними, техніко-технологічними та макроекономічними умовами функціонування та розвитку аграрного сектору України.

Доведено, що ризик-менеджмент є системою аналізу, оцінки та управління ризиком, і навіть систему фінансово-економічних відносин, що у процесі підприємницької діяльності. В його основі лежить багаторівневий процес, що включає дії з пошуку та організації заходів, що знижують ступінь впливу ризиків; мистецтво отримання та збільшення доходу (прибутку, вигоди) у невизначеному підприємницькому середовищі.

Основними для сільськогосподарських підприємств є ризики, пов'язані з функціональними областями (виробництво, реалізація, управління та фінансування підприємства) — це виробничий, ринковий, фінансовий та ризик управління суб'єктом господарювання.

Для організації на підприємствах агробізнесу аналізу ризиків необхідно, по-перше, розділяти якісну та кількісну оцінку факторів ризиків виробничої сфери та сфери обігу, по-друге, аналізувати не лише внутрішні документи фінансового та управлінського обліку, карти технологічних процесів та стан полів за періодами вегетації рослин, а й зовнішні.

До зовнішніх джерел інформації про фактори ризиків виробничої сфери для сільськогосподарського підприємства відносяться агрометеорологічні дані.

Вважаємо, що при проведенні заходів ризик-менеджменту в міру виникнення ризикових ситуацій треба проводити аналіз і перегляд заходів, що проводяться з коригуванням на існуючі умови підприємницької діяльності.

Ризик-менеджмент дуже динамічний. Ефективність його функціонування багато в чому залежить від швидкості реакції на зміну умов ринку, економічної ситуації, фінансового стану об'єкта управління.

Тому він повинен базуватися на знанні стандартних прийомів управління ризиком, на вмінні швидко знайти кращий, якщо не єдиний вихід із ситуації. Одним з найважливіших результатів реалізації ризик-менеджменту має стати створення кваліфікованої команди менеджерів та спеціалістів, які будуть здатні визначати перелік ризиків; пропонувати способи запобігання або мінімізації ризиків; розраховувати очікувані витрати на запобігання чи мінімізацію ризиків.

In the article we established that for the sustainable functioning of agriculture in the conditions of the market environment, the issues of adaptation to the risks of agricultural production, which are largely related to the natural, socio-economic, technical-technological and macroeconomic conditions of the functioning and development of the agricultural sector of Ukraine, acquire special significance.

It has been proven that risk management is a system of risk analysis, assessment and management, and even a system of financial and economic relations in the process of entrepreneurial activity.

It is based on a multi-level process, which includes actions to find and organize measures that reduce the degree of exposure to risks, the art of obtaining and increasing income (profit, benefit) in an uncertain business environment.

The main risks for agricultural enterprises are those related to functional areas (production, implementation, management and financing of the enterprise) — these are production, market, financial and management risks of the business entity.

For the organization of risk analysis at agribusiness enterprises, it is necessary, firstly, to separate the qualitative and quantitative assessment of risk factors of the production sphere and the sphere of circulation, and secondly, to analyze not only internal documents of financial and management accounting, maps of technological processes and the condition of fields by periods of plant vegetation, but also external ones.

Agrometeorological data are external sources of information about the risk factors of the production sphere for an agricultural enterprise.

We believe that when carrying out risk management measures, as risk situations arise, it is necessary to analyze and review the measures carried out with adjustments to the existing conditions of business activity.

Risk management is very dynamic. The effectiveness of its functioning largely depends on the speed of reaction to changes in market conditions, the economic situation, and the financial condition of the management object.

Therefore, it should be based on knowledge of standard risk management techniques, on the ability to quickly find the best, if not the only, way out of the situation.

One of the most important results of the implementation of risk management should be the creation of a qualified team of managers and specialists who will be able to determine the list of risks, suggest ways to prevent or minimize risks, calculate the expected costs of preventing or minimizing risks.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, ризик, ризик-менеджмент, ймовірність, управління, мінімізація.

Key words: agricultural enterprise, risk, risk management, probability, management, minimization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Для стійкого функціонування сільського господарства в умовах ринкового середовища особливої значущості набувають питання адаптації до ризиків сільськогосподарського виробництва, які значною мірою пов'язані з природними, соціально-економічними, техніко-технологічними та макроекономічними умовами функціонування та розвитку аграрного сектору України.

За своїм внутрішнім змістом управління ризиками не є абсолютно окремим і відмінним від управління іншими аспектами діяльності в сільському господарстві. Пояснюється це, передусім, тим, що будь-яке управлінське рішення безпосередньо чи опосередковано пов'язані з ризиком. Тим не менш, існують деякі спеціальні методи та типи прийняття управлінських рішень, які спочатку спрямовані на зниження ризику та невизначеностей саме в процесі виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Слід зазначити, що у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі викладено основоположні принципи управління виробництвом за умов невизначеності та ризику, зокрема Н. Бірченко, З. Варналія, О. Донець, О. Кобилянської, О. Кондратюк, С. Марущак, В. Ніценка, В. Онегіної, М. Руденка, І. Чуприної, О. Шепеленко та інших. Однак концептуально-методичні засади управління ризиками в аграрному секторі України.

При цьому в економічній науці не на високу рівні приділяється дослідженню методичних основ формування ефективної системи ризик-менеджменту у відтворювальній структурі аграрного сектору, а також моделювання та прогнозування ризиків. Механізмами управління основними видами ризиків у сучасному середовищі виробництва агропродовольства є страхування, державне регулювання, диверсифікація, резервування, хеджування та інші інструменти та заходи, що сприяють оптимізації ризикових умов.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

На основі узагальнення досліджень науковців та оцінки ризик-менеджменту суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу запропонувати практичні рекомендації щодо впровадження системи управління ризиками в діяльності господарств корпоративного сектору аграрної економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ринкових умовах, коли підприємницька діяльність неможлива без існування ризику, пов'язаного з можливістю фінансових, матеріальних та інших втрат, виникає потреба у певному механізмі, який дозволить найкращим чином з погляду поставлених підприємницьких цілей враховувати ризик при прийнятті та реалізації управлінських рішень. Таким механізмом є ризик-менеджмент (управління ризиком).

Для досягнення високих результатів підприємцю (керівнику, менеджеру) необхідно зважитися на впровадження технічних інновацій, на сміливі, нестандартні дії, що посилять ризик його діяльності. Досвідчений керівник при прийнятті управлінського рішення може на інтуїтивному рівні використовувати низку підходів та прийомів, підказаних минулим досвідом. Однак не можна покладатися лише на практичний досвід та інтуїцію. Необхідно використовувати науково обґрунтовані методологічні підходи та алгоритми ризик-менеджменту.

Вважаємо, що ризик-менеджмент є системою аналізу, оцінки та управління ризиком, і навіть системою фінансово-економічних відносин, що у процесі підприємницької діяльності. В його основі лежить багаторівневий процес, що включає дії з пошуку та організації заходів, що знижують ступінь впливу ризиків; мистецтво отримання та збільшення доходу (прибутку, вигоди) у невизначеному підприємницькому середовищі. Роль ризик-менеджменту все більше посилюється в умовах зон ризикових ситуацій, що розширюються, що характерно для ринкової економіки. Він стає значним і необхідним елементом управління, який важливий для успішного ведення бізнесу. Кінцева мета ризик-менеджменту, виражена в отриманні максимального підприємницького прибутку за прийнятного рівня ризику, відповідає цільовій функції підприємництва.

Основними завданнями ризик-менеджменту є виявлення областей підвищеного ризику, оцінка рівня ризику, визначення можливих наслідків підприємницької діяльності в ризикових ситуаціях, аналіз прийнятності ступеня ризику для підприємця, розробка заходів щодо запобігання та зменшення впливу ризику, здійснення комплексу заходів, які зможуть не тільки нейтралізувати та компенсувати негативні результати, а й максимально використати шанси на отримання високого прибутку.

Як показали дослідження науковців, у процесі управління ризиками необхідно керуватися такими принципами:

ризик не повинен перевищувати власний капітал;
необхідно замислюватися про наслідки;

не можна керуватися принципом "багато заради малого" [1]. Перш ніж прийняти рішення про ризиковий проект, необхідно зіставити очікуваний результат із розміром можливих збитків. У кожному окремому випадку прийнятність цього співвідношення варіює в залежності від різних факторів: цілей і завдань проекту, стратегії і тактики підприємця, розміру його фінансових ресурсів та ін. Крім того, даний принцип передбачає порівняння величини можливого скорочення втрат в результаті дій, спрямованих на зниження ступеня ризику, з додатковими витратами, пов'язаними з реалізацією цих заходів (наприклад, порівняння страхової премії та страхового внеску);

не можна бути абсолютно впевненим, що існує лише одне рішення. Можливо, є інші варіанти. При настанні ризикової ситуації необхідно спробувати знайти кілька варіантів дій та вибрати найоптимальніший для підприємця.

У ризик-менеджменті отримання надійної, достовірної та достатньої інформації необхідне прийняття конкретного виваженого управлінського рішення на ризикових ситуаціях. При цьому велике значення має якість інформації: чим вона неоднозначніша, тим невизначеніше прийняте рішення. Якість одержуваної інформації має оцінюватися при її збиранні та аналізі. Крім того, керівник повинен враховувати, що інформація швидко старіє і втрачає свою значущість, тому нею необхідно оперативно скористатися. Наявність у керівника достовірних даних дозволяє йому в найкоротші терміни приймати управлінські рішення, впливати на правильність таких рішень і зводити до мінімуму ймовірність отримання негативних результатів діяльності [2].

Система ризик-менеджменту ґрунтується на поданні її як цілеспрямованої діяльності підприємця (керівника) і являє собою структурування процесу управління ризиком, тобто виділення етапів процесу управління.

Пропонується принципова схема процесу ризик-менеджменту в сільському господарстві, до якої включено і методи управління ризиком. У цьому слід зазначити, що це етапи взаємозалежні, тобто результати, отримані одному з них, можуть призвести до коригування наступних етапів.

Процес ризик-менеджменту починається з визначення мети, що є визначення моделі майбутнього результату підприємницької діяльності і передбачає вибір конкретної сукупності ресурсів і способів їх використання для отримання необхідного результату при аналізованих факторах ризику. Результатом першого етапу є встановлення початкового ("стартового") рівня ризику, ризику ідеї, задуму. Цей ризик досить високого рівня, оскільки він визначений без проведення заходів щодо його аналізу та пом'якшення.

У сільському господарстві визначення мети підприємницької діяльності має певну особливість, тому що поряд з отриманням максимального прибутку (виробництво високорентабельної продукції), потрібно вирішувати завдання, пов'язані, зі збереженням і підвищенням родючості ґрунтів, отриманням екологічно чистої продукції, збереженням довкілля та інших [3].

Підприємцю необхідно визначити, з ризиками якого виду та типу доведеться мати справу. Для цього на наступному етапі проводиться якісний аналіз ризику

(оцінка), у ході якого аналізується інформація про структуру, властивості об'єкта, ідентифікуються фактори, види ризиків, властиві конкретному виду діяльності. Крім того, визначаються і описуються фактори і причини виникнення ризиків, що впливають на рівень даного виду ризику.

Основними для сільськогосподарських підприємств є ризики, пов'язані з функціональними областями (виробництво, реалізація, управління та фінансування підприємства) — це виробничий, ринковий, фінансовий та ризик управління суб'єктом господарювання.

Виробничий ризик обумовлений мінливістю самого процесу виробництва, особливо у сільському господарстві, непередбачуваністю природно-кліматичних умов господарювання, непередбачуваністю поведінки постачальників, замовників та партнерів з різних видів інтеграції, неможливістю виконання договірних зобов'язань та іншими факторами.

Для галузі тваринництва типовими є ризики, пов'язані з пізнім початком та раннім закінченням пасовищного періоду, що призводить до збільшення потреби в кормах у стійловий період. Традиційний спосіб захисту від цих ризиків сільському господарстві — створення страхових фондів. Прийнятною є також диверсифікація посівів кормових культур, що дозволяє дозволити асортимент кормів. Якщо основні трудові процеси при вирощуванні ВРХ електрифіковані, то існує ризик відключення електропостачання, який призводить до несвоєчасного доїння корів, приготування та роздачі кормів, збирання гною та в кінцевому підсумку до зниження продуктивності тварин, що спостерігався в 2022 році. Для захисту від цього ризику на великих тваринницьких комплексах доцільно мати автономні джерела електропостачання.

Нерідко ризики при вирощуванні зернових культур виникають внаслідок поломок зношеної сільськогосподарської техніки, невчасного постачання запасних частин, палива та пально-мастильних матеріалів, що призводить до невчасного посіву та збирання врожаю [4]. Засобами захисту від цих ризиків можна вважати виділення достатніх фінансових ресурсів на придбання мінеральних добрив, оновлення машино-тракторного парку та проведення своєчасного ремонту технічних засобів.

Ринкові ризики є небезпекою втрат у процесі фінансово-господарської діяльності. Ринковий ризик — це ризик, що у процесі реалізації товарів та послуг, вироблених чи куплених підприємцем.

Фінансовий ризик пов'язаний із отриманням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів. Фінансові ресурси прийнято поділяти на джерела формування власних та залучених фінансових ресурсів. Фінансові ризики поділяються на два види: ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей, та ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики).

Ризик управління (персональний) пов'язаний із забезпеченістю організації трудовими ресурсами відповідної якості та ефективності праці. Трудові ресурси є фактором виробництва, але їх специфіка, значення для функціонування підприємства, для досягнення наміченого рівня результатів діяльності та особливості відтво-

рення робочої сили в сільській місцевості зумовлює необхідність виділення ризиків, пов'язаних із трудовими ресурсами в окрему групу, відмінну від групи виробничих ризиків.

Характеризуючи ризики, можна зробити висновок, що при усуненні причин одних ризиків часто виникають інші причини та ризики. Так, враховуючи, що молочна продукція має обмежений термін придатності, сільськогосподарські підприємства — виробники молока змушені миритися з втратами від дій несумлінних працівників, недоотримання вичерпної інформації про об'єкт, що цікавить. Спосіб захисту таких ризиків — трудова дисципліна, звільнення несумлінних працівників, навчання персоналу [5]. Виявлені ризики можна усунути або відмовитися від проекту, якщо розрахунковий вплив цих ризиків катастрофічний для підприємця. Але неможливо боротися з ризиками, які невідомі підприємцю або проігноровані. Для аналізу ризиків використовується "закон 20/80" чи "правило Парето", за яким лише близько 20 % чинників є основними, оскільки вони дають 80 % сумарного ефекту; 80 % факторів, що залишилися, дають лише 20 % ефекту. Тому головне завдання полягає у виявленні 20 % основних факторів ризику, які визначають загальний обсяг втрат та збитків на 80 % [6].

Під факторами ризику розуміються умови та обставини, що сприяють появі ризику у господарській діяльності. Факторів ризику, небезпек, загроз та інших деструктивних обставин, які можуть вплинути на результати фінансово-господарської діяльності підприємства, безліч. Залежно та умовами розвитку бізнесу значимість тих чи інших чинників може змінюватися.

Для організації на підприємствах агробізнесу аналізу ризиків необхідно, по-перше, розділяти якісну та кількісну оцінку факторів ризиків виробничої сфери та сфери обігу, по-друге, аналізувати не лише внутрішні документи фінансового та управлінського обліку, карти технологічних процесів та стан полів за періодами вегетації рослин, а й зовнішні.

До зовнішніх джерел інформації про фактори ризиків виробничої сфери для сільськогосподарського підприємства відносяться агрометеорологічні дані, а також показники агрометеорологічних прогнозів, які робить Державна гідрометеорологічна служба, що містять інформацію про найважливіші агрометеорологічні умови, що впливають на зростання, розвиток та формування врожаю сільськогосподарських культур. Вони ґрунтуються на врахуванні біологічних особливостей рослин та результатах метеорологічних спостережень. У зв'язку з прогнозами очікуваних агрометеорологічних умов виробники можуть визначати терміни обробітку ґрунту, сівби та збирання врожаю, фаз розвитку сільськогосподарських культур, а також прогнозувати урожайність і валові збори рослинницької продукції у своєму районі [7].

До зовнішніх джерел інформації про фактори ризиків сфери обігу, відноситься, аналіз даних офіційної статистики про канали реалізації, ціни реалізації сільськогосподарської продукції, а також інформація, що міститься на офіційних сайтах зернових компаній та інших посередників.

Якісний аналіз ризиків на підприємстві може вирішувати питання, пов'язані зі збором необхідної для ідентифікації причин інформації, виявленням та ідентифікацією причин ризику, яким піддається підприємство, обробкою та систематизацією отриманих даних.

Результати якісної оцінки служать вихідною інформацією щодо кількісної оцінки ризику, під час якої визначається ймовірність настання ризикових подій, розмір можливих втрат, допустимий у цій ситуації рівень ризику.

Кількісна оцінка дозволяє виділити найбільш ймовірні наскільки можна наступу і особливо значні за величиною втрат ризики, які будуть аналізуватися надалі прийняття остаточного управлінського рішення доцільність реалізації проекту.

Використовуючи методи кількісної оцінки ризиків, суб'єкт господарювання в сфері аграрного бізнесу може вирішувати проблеми пов'язані із встановленням можливих ситуацій небажаного розвитку подій, виявленням частоти та значущості настання деяких подій за допомогою розрахунку об'єктивної чи суб'єктивної ймовірності, обчисленням величини ризику за допомогою методів математичної статистики.

Основою кількісної оцінки ризику є розробка альтернативних варіантів реалізації підприємницького проекту, кожен із яких оцінюється з допомогою обраних показників. Для кожної підприємницької стратегії існує безліч можливих шляхів досягнення поставлених цілей як сприятливого, і небажаного характеру. Саме тому сценарії реалізації прийнятих рішень розробляються з урахуванням співвідношення прибутку та ризику.

Якісна та кількісна оцінка ризиків нерозривно пов'язані між собою, тому їх практично неможливо розділити на самостійні частини єдиного процесу. Непоодинокі випадки, коли загальний аналіз ризикової ситуації протікає від кількісної оцінки до виявлення. Це відбувається вже після настання негативних наслідків реалізації управлінського рішення, коли необхідно виявити їх причини для запобігання повторенню ситуації в майбутньому.

Отже, аналіз ризиків — це сукупність регулярних процедур виявлення чинників виникнення ризику, визначення можливих масштабів наслідків їх прояви та визначення ролі кожного їх у загальній системі чинників даного підприємства. Оцінка ризику стратегії бізнес-структури буде утворюватися на комплексному (науковому, технічному, технологічному, господарському, маркетинговому, соціальному, тощо) вивченні як внутрішнього, так і зовнішнього середовища її функціонування; аналізі об'єктивних та суб'єктивних причин ризику; складання ланцюжків розвитку подій при прояві тих чи інших ситуацій ризикованості; визначення показників оцінки рівня ризику; а також на встановленні механізмів та моделей взаємозв'язку показників та факторів ризику.

Важливим етапом є вибір методів кількісної оцінки ризиків сільськогосподарських підприємств, що дозволяють на різних етапах господарської діяльності визначити їхній вплив на результати.

З усього різноманіття методів оцінки ризиків, які впливають діяльність сільськогосподарських підприємств, необхідно вибрати найбільш прийнятний метод на вирішення конкретних завдань. У цьому кри-

теріями оцінки ризиків може бути такі: визначення найбільш значних ризиків; ймовірність настання ризику; ймовірність отримання результату менша за запланований. Як показали дослідження, при виборі методу оцінки ризику важливе значення має те, яким мотивом керується керівник (менеджер) при ухваленні рішення.

Результати, отримані на етапі аналізу ризиків, є важливими даними для наступного етапу, на якому визначаються стратегія та тактика ризик-менеджменту, здійснюється вибір методів впливу на ризик та оцінюється ефективність обраних методів [8].

Наступним кроком системи ризик-менеджменту є визначення єдиної стратегії та тактики. Під стратегією ризик-менеджменту розуміються напрями і способи використання коштів для досягнення поставленої мети. У свою чергу кожному способу управління відповідає конкретний набір правил і принципів, на основі яких здійснюється прийняття найкращого управлінського рішення, що дозволяє не допускати або зменшувати несприятливий вплив на результати підприємницької діяльності. При цьому необхідно сконцентрувати увагу на тих варіантах дій, які не суперечитимуть загальній стратегічній концепції. Після досягнення поставленої мети (отримання запланованих результатів) стратегія ризик-менеджменту припиняє своє існування; постановка нових цілей вимагає розробки нової управлінської стратегії.

Кожна стратегія ризик-менеджменту передбачає певну тактику, під якою розуміється сукупність методів і прийомів, що використовуються в конкретних умовах для досягнення поставлених цілей, що не суперечать довгостроковій концепції підприємницької діяльності.

Важливо вибрати метод впливу на ризик з метою мінімізації можливих збитків у майбутньому. Як правило, кожен вид ризику припускає кілька традиційних способів його зменшення. Тому виникає проблема оцінки порівняльної ефективності методів впливу на ризик для вибору найбільш оптимального для них. Порівняння може відбуватися з урахуванням різних критеріїв, зокрема економічних.

Після вибору методів на ризик необхідно оцінити їх ефективність. На даному етапі системи ризик-менеджменту формується сукупність даних про результативність застосування тих чи інших методів на ризик для прийняття відповідних рішень у майбутньому. У цьому необхідно враховувати взаємозв'язок ризиків між собою.

Так, використання окремих методів на один вид ризику може з'явитися фактором збільшення впливу інших ризиків. З іншого боку, деякі методи можуть виявитися універсальними за впливом на різні види ризиків, що дозволить знизити витрати на управління ними.

Після розробки системи ризик-менеджменту слідує етапи реалізації затвердженої програми управління ризиками і контроль її виконання, метою якого є належне впровадження системи та адаптація її до ризикових ситуацій, що постійно змінюються. При цьому необхідна стадія коригування прийнятих рішень, так як реальні події часто відрізняються від запланованих, тому необхідна їх зміна з урахуванням умов, що склалися.

На останньому етапі процесу ризик-менеджменту необхідно оцінити ефективність всієї програми управління ризиками, що може здійснюватися за допомогою порівняльного аналізу значень найбільш ймовірного та очікуваного рівня ризику до і після проведення заходів ризик-менеджменту.

Вважаємо, що при проведенні заходів ризик-менеджменту в міру виникнення ризикових ситуацій треба проводити аналіз і перегляд заходів, що проводяться з коригуванням на складаються умови підприємницької діяльності.

У процесі своєї діяльності підприємницькі структури зіштовхуються із сукупністю різних видів ризиків. Тому виникає потреба у розробці механізму, здатного враховувати ці ризики та мінімізувати їх вплив у процесі прийняття управлінських рішень. Таким механізмом є ризик-менеджмент, в основі якого лежить багаторівневий процес, що включає дії з виявлення та аналізу ризиків, пошуку та організації заходів щодо зниження ступеня впливу виявлених ризиків.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виходячи з вищевикладеного, важливо зазначити, що організація робіт з управління господарськими ризиками для сільськогосподарських підприємств має зводитись до наступного:

управління ризиками на підприємстві має здійснюватися постійно в дискретно безперервному режимі: моніторинг та збір інформації повинні проводитися безперервно, а роботи з аналізу та оцінки поточного рівня та розробки керуючих впливів періодично відповідно до стратегії економічної безпеки;

для реалізації функції управління рівнем господарських ризиків рекомендується створити раду ризик-менеджменту, яка відповідатиме за виконання відповідних робіт на сільськогосподарському підприємстві;

діяльність з управління рівнем господарських ризиків на підприємстві повинні проводитися відповідно до затвердженого плану-графіка — періодично, а також екстрено при виявленні ініціюючих подій;

усі роботи з аналізу та управління господарськими ризиками повинні документуватися відповідно до встановленого на сільгосп підприємстві регламенту;

доступ до архівних документів має бути обмежений, суворо контролювати та фіксувати;

діяльність щодо формування профілю ризику на підприємстві повинні проводитися регулярно, відповідно до плану та встановленої на даному підприємстві періодичності, і повинні включати такі етапи: а) створення аналітичної групи, що супроводжує роботи з аналізу ризику; б) визначення переліку факторів, характерних для даного типу підприємства; в) формування оцінної системи; г) формування експертної групи; д) проведення експертних оцінок; е) опрацювання результатів експертного оцінювання.

Таким чином, своєчасне виявлення ризиків та реалізація на цій основі заходів з управління господарськими ризиками сприятимуть загалом підвищенню ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств.

Ризик-менеджмент дуже динамічний. Ефективність його функціонування багато в чому залежить від швидкості реакції на зміну умов ринку, економічної ситуації, фінансового стану об'єкта управління.

Тому він повинен базуватися на знанні стандартних прийомів управління ризиком, на вмінні швидко знайти кращий, якщо не єдиний вихід із ситуації. Одним з найважливіших результатів реалізації ризик-менеджменту має стати створення кваліфікованої команди менеджерів та спеціалістів, які будуть здатні визначати перелік ризиків; пропонувати способи запобігання або мінімізації ризиків; розраховувати очікувані витрати на запобігання чи мінімізацію ризиків.

Література:

1. Руденко, М. В. Формування концепції ризик-менеджменту аграрних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки, 2017 № 26 (1), С. 171—174.
2. Бровко, Л. І., Чорновол, О. Ю. Ризик-менеджмент у процесі управління капіталізацією аграрного підприємства. Цифрова економіка та економічна безпека, 2023. № 8. С. 62—66.
3. Христенко, Г. М., Федуняк, І. О. Формування системи ризик-менеджменту інноваційно-інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки), 2022. № 1 (46). С. 43—48.
4. Вербіцька, І. І. (2013). Управління ризиком підприємства як економічна категорія. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент, 2013 № 12 С. 82—87.
5. Кириченко, Н. В., Алещенко, Л. О. (2021). Методичні основи формування системи ризик менеджменту аграрних підприємств. Агросвіт, 2021. № 9—10, С. 46—52.
6. Гіржева, О. М., Бірченко, Н. О. Стратегічний інструментарій ризик-менеджменту підприємств аграрної сфери. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 2017 № 2. С. 115—123.
7. Стрельченко, О. В. Аналіз економічних ризиків аграрних підприємств та управління ними. Агросвіт, 2019 № 1—2. С. 40—46.
8. Євтушенко, Г. В., Тимків, Н. Я., Шешеня, А. А. Особливості управління ризиками в аграрному секторі економіки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент, 2016. № 17. С. 49—52.

References:

1. Rudenko, M.V. (2017), "Formation of the concept of risk management of agricultural enterprises", Naukovyj visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, vol. 26 (1), pp. 171—174.
2. Brovko, L.I. and Chornovol, O.Yu. (2023), "Risk management in the process of capitalization management of an agricultural enterprise", Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka, vol. 8, pp. 62—66.
3. Khrystenko, H.M. and Feduniak, I.O. (2022), "Formation of the risk management system of innovative and investment development of agricultural enterprises", Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky), vol. 1 (46), pp. 43—48.

4. Verbits'ka, I.I. (2013), "Enterprise risk management as an economic category. Bulletin of the Sumy National Agrarian University", Visnyk Sums'koho natsional'noho ahroho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment, vol. 12, pp. 82—87.

5. Kyrychenko, N. and Aleschenko, L. (2021), "Methodical fundamentals of formation of the risk system of agricultural enterprises management", Agrosvit, vol. 9—10, pp. 46—52.

6. Hirzheva, O.M. and Birchenko, N.O. (2017), "Strategic toolkit of risk management of agrarian enterprises", Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenska, vol. 2, pp. 115—123.

7. Strelchenko, O. (2019), "Economic risk analysis and management in agricultural enterprises", Agrosvit, vol. 1—2, pp. 40—46.

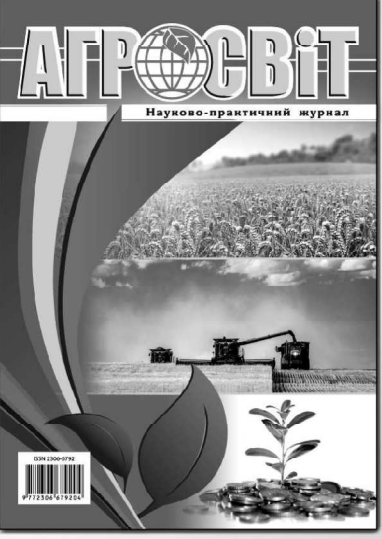
8. Yevtushenko, H.V. Tymkiv, N.Ya. and Sheshenia, A.A. (2016), "Features of risk management in the agricultural sector of the economy", Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Ekonomika i menedzhment, vol. 17, pp. 49—52.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2024 р.

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292